

บทที่ 1

บทนำ

(Introduction)

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

กลุ่มผักอินทรีย์ชุมชนหนองป่าครั่ง ตั้งอยู่ที่ตำบลหนองป่าครั่งระหว่างตำบลสันพระเนตร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ และตำบลสันกลาง อำเภอสันกำแพง มีพื้นที่รวมเป็น 2.9483 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 1,842.68 ไร่ มีประชากรรวม 6,789 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2556: ออนไลน์) มีอาณาบริเวณที่เป็นใจกลางทางธุรกิจการค้าและการศึกษา เป็นพื้นที่หนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ที่กลายสภาพจากสังคมชนบทในอดีตมาเป็นสังคมเมือง ส่งผลให้ประชากรที่อยู่ในบริเวณตำบลหนองป่าครั่ง มีทั้งกลุ่มประชากรที่มีถิ่นฐานภูมิลำเนาดั้งเดิมอยู่บริเวณนี้ และกลุ่มประชากรแฝงที่ย้ายเข้ามาอาศัยในบริเวณดังกล่าวด้วยสาเหตุของการทำงานและการศึกษาเล่าเรียน ส่งผลให้สภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่โดยทั่วไปของชุมชนตำบลหนองป่าครั่งมีการเปลี่ยนแปลงไป ประชากรดั้งเดิมของชุมชนหนองป่าครั่งได้มีความพยายามรวมกลุ่มกันโดยมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีความสามัคคี ในหมู่คณะมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

จากผลงานวิจัยในปีที่ผ่านมาเรื่องการสำรวจความรู้ความเข้าใจและการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของชุมชน ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ (อเนก ชิตเกษร, 2556: บทคัดย่อ) ได้แสดงผลสรุปว่าประชากรแฝงที่อาศัยอยู่ในชุมชนหนองป่าครั่งซึ่งส่วนใหญ่มีรายได้จากการรับจ้างนั้นมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับดี แต่การระค่าครองชีพและการใช้ชีวิตประจำวันที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ประชากรกลุ่มดังกล่าวมีภาระหนี้สินภาคครัวเรือนสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ในขณะที่กลุ่มประชากรดั้งเดิมของชุมชนหนองป่าครั่งเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับปานกลาง แต่การใช้ชีวิตและค่าครองชีพที่ต่ำกว่าจึงทำให้รายจ่ายไม่สูงนัก นอกจากนี้ผลงานวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการจัดการรายจ่ายและเพิ่มรายได้ครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ (จิระ คำบุญเรือง, 2556: บทคัดย่อ) ได้ค้นพบว่ากลุ่มสมาชิกชุมชนหนองป่าครั่งส่วนใหญ่

เป็นผู้สูงวัยมีรายได้หลักจากเบี้ยยังชีพและรายได้อื่นๆ เป็นจำนวนที่คงที่ ในขณะที่รายจ่ายมีการผันแปรตามสภาพเศรษฐกิจ แม้ว่าทางสมาชิกกลุ่มจะสามารถดำรงชีวิตตามหลักความพอเพียง แต่หากมีช่องทางในการเพิ่มรายได้หรือลดรายจ่ายอาจทำให้คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนหนองป่าครั่งดีขึ้นตามลำดับ

ด้วยเหตุผลเช่นนี้ ประกอบกับความพยายามในการบริหารจัดการท้องถิ่นของเทศบาลตำบลหนองป่าครั่งรวมทั้งสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองเชียงใหม่ร่วมกันส่งเสริมให้มีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ส่งเสริมให้มีการพึ่งตนเอง ประกอบอาชีพเสริม ส่งเสริมการออมทรัพย์ จวบจนปีที่ผ่านมา (ปีพ.ศ. 2555) ทางคณะกรรมการบริหารงานได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ในระดับตำบลไว้ในแผนพัฒนาระยะสามปีของเทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง จึงทำให้เกิดกลุ่มอาชีพเพื่อการพึ่งพาตนเอง รวมถึงมีการพัฒนากิจกรรมต่างๆ ที่ช่วยสร้างรายได้เสริมในครัวเรือน เป็นการสนองนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงและทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ โดยส่วนหนึ่งของแผนคือโครงการปลูกผักพืชสวนครัวรั้วกินได้และสนับสนุนการปลูกผักของผู้สูงอายุ เป้าหมายของโครงการนี้คือการปลูกจิตสำนึกในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่สมาชิกชุมชน และยังเป็นส่งเสริมรายได้เสริมให้กับสมาชิกชุมชนอีกด้วย

ทางกลุ่มชุมชนหนองป่าครั่ง นำโดยประธานโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (S M L) ได้รวบรวมสมาชิกจำนวน 15 คน ริเริ่มโครงการปลูกผักพื้นบ้านโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือการประกอบอาชีพที่มั่นคงและยั่งยืน ซึ่งได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากนายกเทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง ในปี พ.ศ. 2555 นายกเทศบาลฯ ได้บริจาคที่ดินเปล่าส่วนตัวบริเวณใจกลางตำบลประมาณ 5 ไร่เศษ เพื่อเป็นพื้นที่ให้ชุมชนทำโครงการเกษตรอินทรีย์ โดยคาดหวังให้ชาวบ้านที่สนใจรวมเป็นกลุ่มเกษตรอินทรีย์ตำบลหนองป่าครั่ง เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนได้บริโภคอาหารปลอดภัยและสร้างรายได้เสริมในครัวเรือน ซึ่งในช่วงระยะเริ่มต้นโครงการมีเพียงชาวบ้านจำนวนหนึ่งซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่สนใจในการทำเกษตรอินทรีย์และเริ่มทดลองทำการปลูกผักบางชนิด แต่ด้วยกำลังและสภาพร่างกาย ทำให้เกิดเป็นอุปสรรคในการผลิต อย่างไรก็ตามการดำเนินการของกลุ่มยังขาดรูปแบบการบริหารจัดการ ทั้งขาดองค์ความรู้ในเรื่องการวางแผน การจัดระบบงาน การจัดองค์การ และความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ จึงทำให้การดำเนินงานของโครงการยังขาดความเป็นรูปธรรม

โครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ที่เหมาะสมที่จะเป็นแนวทางต้นแบบให้กับชุมชนหนองป่าครั่งและชุมชนอื่นๆ ในบริบทที่ใกล้เคียง หากชุมชนนี้ได้มีโอกาสในการพัฒนารูปแบบการบริหาร

จัดการกลุ่มที่เหมาะสมจะสามารถทำให้โครงการปลูกผักอินทรีย์สามารถสร้างรายได้เสริมให้แก่สมาชิกในชุมชน อีกทั้งยังส่งเสริมให้สมาชิกชุมชนได้สร้างมูลค่าเพิ่มและโอกาสในการบริหารจัดการโดยชุมชน เป็นผู้ออกแบบองค์การที่เหมาะสมกับบริบทและวิถีชีวิตของสมาชิกชุมชนอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับนโยบายอาหารปลอดภัยจังหวัดเชียงใหม่ ตามแผนงานของจังหวัดเชียงใหม่ กำหนดให้จังหวัดเชียงใหม่เป็นเครือข่ายการตลาดพืชอาหารปลอดภัย มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนชาวเชียงใหม่และผู้มาเยือนมีสุขภาพอนามัยที่ดีจากการได้บริโภคอาหารปลอดภัยปราศจากการปนเปื้อนของสารพิษตกค้าง ยาปฏิชีวนะและเชื้อจุลินทรีย์ที่ก่อให้เกิดโรค ทั้งนี้ จังหวัดเชียงใหม่ยังมีโครงการขยายพื้นที่ในการเพาะปลูก พัฒนาศักยภาพสมาชิกเครือข่ายเกษตรกร และส่งเสริมพลังผู้บริโภคพืชอาหารปลอดภัยให้มากขึ้น ภายในปี 2559 (กนกรัตน์ ปัญญา, 2555. ออนไลน์)

ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าโครงการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ทั้งในระดับชุมชน และระดับจังหวัดตามแผนงานที่สอดคล้องกันเป็นอย่างดี ถ้ากลุ่มชุมชนหนองป่าครั่งมีแนวทางในการจัดตั้งกลุ่มผักอินทรีย์ โดยทางกลุ่มเป็นผู้กำหนดแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มตามที่สมาชิกกลุ่มสามารถปฏิบัติได้ด้วยวิถีและบริบทที่เหมาะสม

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมของกลุ่มผักอินทรีย์ที่เหมาะสมกับบริบทของสมาชิกชุมชน
- 1.2.2 เพื่อแสวงหารูปแบบบริหารจัดการที่เหมาะสมกับกลุ่ม ตามหน้าที่ทางการจัดการโดย การมีส่วนร่วมของชุมชน
- 1.2.3 เพื่อวิเคราะห์การดำเนินงานของกลุ่มผักอินทรีย์ตามแนวทางการบริหารธุรกิจ

1.3 ขอบเขตการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษากลุ่มประชากรโดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่เป็นสมาชิกกลุ่มผักอินทรีย์ชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 15 คน

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้แบ่งขอบเขตการวิจัย ดังนี้

- 1.3.2.1 ศึกษารูปแบบการจัดการจัดการของกลุ่มผักอินทรีย์ โดยการวิเคราะห์ลักษณะรูปแบบของกลุ่มที่เหมาะสมกับสภาพการบริหารจัดการโดยสมาชิกกลุ่มเป็นผู้ประเมินรูปแบบที่เหมาะสมจากการวิเคราะห์บริบทตามวิถีชีวิตของสมาชิกเปรียบเทียบกับรูปแบบของกลุ่มต้นแบบ
- 1.3.2.2 ศึกษาหลักการบริหารจัดการกลุ่ม โดยการวิเคราะห์ตามหน้าที่ทางการจัดการ
- 1.3.2.3 ศึกษาหลักการบริหารธุรกิจ โดยการวิเคราะห์ตามหน้าที่ทางธุรกิจ

1.4 ประโยชน์ที่ได้รับ

- 14.1. สมาชิกชุมชนหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีแนวทางในการจัดตั้งรูปแบบการจัดการจัดการกลุ่มผักอินทรีย์ที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน
- 14.2. รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มผักอินทรีย์ของสมาชิกชุมชนหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีแนวทางในการบริหารจัดการกลุ่ม ตามหน้าที่ทางการจัดการ
- 14.3. ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์แนวทางในการบริหารธุรกิจของโครงการผักอินทรีย์ ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

- 1.5.1 สมาชิกกลุ่มผักอินทรีย์ หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมการปลูกผลิตผลทางการเกษตรอินทรีย์ เพื่อจำหน่ายเป็นรายได้ให้แก่ตนเอง และกลุ่มสมาชิก
- 1.5.2 รูปแบบกลุ่มผักอินทรีย์ หมายถึง รูปแบบการจัดตั้งกลุ่มเป็นองค์กรที่มีเป้าหมายให้สมาชิกได้ร่วมกิจกรรมการผลิตสินค้าทางการเกษตรอินทรีย์โดยมีกระบวนการทางการบริหารจัดการที่ตอบสนองวัตถุประสงค์ของกลุ่มได้

1.5.3 ผักอินทรีย์ หมายถึง ผักอินทรีย์ หมายถึง ผักที่ผลิตด้วยวิธีธรรมชาติ ไม่ใช่สารเคมีสังเคราะห์ ไม่ใช่พันธุ์พืชที่มีการตัดต่อสารพันธุกรรม ตามมาตรฐานการเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ (มอน.) (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2551)

1.5.4 ผักปลอดภัย หมายถึง ผักที่มีกรรมวิธีการปลูกที่ปลอดภัยจากสารพิษตกค้างได้ไม่เกินค่า MRL (Maximum Residue Limit) ที่กำหนดโดยองค์การอนามัยโลก เป็นผักที่สามารถใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้ แต่ต้องใช้สารเคมีดังกล่าวที่มีพิษตกค้างในระยะเวลาอันสั้น และต้องหยุดฉีดพ่นยาก่อนการเก็บเกี่ยวตามระยะเวลาที่กำหนด

1.5.5 รูปแบบการจัดกิจการ หมายถึง โครงสร้างการบริหารของกลุ่มผู้ปลูกผักอินทรีย์ที่เหมาะสมกับการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ตามวิถีและบริบทของสมาชิกชุมชน

1.5.6 หน้าที่ทางการจัดการ หมายถึง กิจกรรมที่สมาชิกกลุ่มผู้ปลูกผักอินทรีย์จะดำเนินการประสานทรัพยากรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกลุ่มผู้ปลูกผักอินทรีย์ ให้เกิดประสิทธิภาพบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยสมาชิกกลุ่มต้องคำนึงถึงกลไกสำคัญของการบริหารจัดการ อันได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การชี้นำ (Leading) และการควบคุม (Controlling)

1.5.7 แนวทางการบริหารธุรกิจ หมายถึง กิจกรรมทางธุรกิจที่สมาชิกกลุ่มผู้ปลูกผักอินทรีย์ต้องดำเนินการเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายของการจัดตั้งกลุ่มผู้ปลูกผักอินทรีย์ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางธุรกิจ ได้แก่ กระบวนการผลิต (Production) กระบวนการทางการตลาด (Marketing) กระบวนการทางการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) และกระบวนการทางการเงินและการบัญชี (Financing and Accounting)

1.5.8 การมีส่วนร่วมโดยชุมชน หมายถึง กระบวนการดำเนินการเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายของงาน โดยให้สมาชิกในชุมชนกลุ่มผู้ปลูกผักอินทรีย์เป็นผู้ออกแนวความคิดการดำเนินงาน วางแผน (Planning) ดำเนินการ (Doing) ตรวจสอบประเมินผลการดำเนินงาน (Checking) และปรับปรุงการดำเนินงาน (Acting) เพื่อที่จะทำได้คำตอบในการศึกษาค้นคว้า และได้ผลการดำเนินการตามเป้าหมาย ทุกกระบวนการในการดำเนินงานเกิดขึ้นจากความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมปฏิบัติของสมาชิกชุมชนกลุ่มผู้ปลูกผักอินทรีย์